

LEKSIKOLOŠKA OBRADA SINJSKE ALKE

Leksikon Sinjske alke, Viteško alkarsko društvo – Matica hrvatska, Zagreb, 2015.

Sinjska alka već je gotovo dvjesto godina stalna tema književnih, putopisnih, novinarskih, publicističkih i znanstvenih radova, no tek je 2015. godine povodom svoje tristote obljetnice ova viteška igra dobila i prvu leksikološku obradu. *Leksikon Sinjske alke* zajednički je nakladnički poduhvat Viteškoga alkarskog društva i Matice hrvatske, a njegovo izdavanje predstavljalo je jedan od najvažnijih projekata u sklopu proslave tristote obljetnice čudesne obrane Sinja i utemeljenja Alke.

Glavni je urednik *Leksikona* redoviti profesor s Filozofskoga fakulteta u Zagrebu Stipe Botica. Osim što je i sam svojim zavičajem i habitusom član alkarske zajednice, Botica je autor niza izuzetno cijenjenih i nagrađivanih knjiga, kao i većega broja znanstvenih i stručnih radova.

Leksikon Sinjske alke donosi ukupno 286 natuknica koje obrađuju sve najvažnije sastavnice Sinjske alke – njezinu povijest i razvoj, prošlost Sinja i Cetinske krajine, povezanost s franjevcima i Čudotvornom Gospom Sinjskom, ustroj, izvedbeni okvir i sudionike ove igre, njezino društveno značenje te prezentaciju u medijima, filmu, književnosti, likovnoj i glazbenoj umjetnosti. Uz sve ovo, sastavni su dijelovi *Leksikona* i predgovor urednika, prilog prof. dr. sc. Nenada Moaćanina o tursko-osmanlijskoj vlasti u Sinju i Cetinskoj krajini te sažetci na hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku. Na kraju izdanja nalazi se popis s više od sto sedamdeset navoda literature. Uz tekstualni, *Leksikon* ima i bogat slikovni segment s preko dvjesto pedeset slika i ilustracija.

Koncept *Leksikona* zasnovan je na abecedariju pojmova koji je izradio Marko Grčić i opisu tih pojmova u rukopisu Ive Dalbella – Dugog. Odabrane natuknice potom su dodijeljene na obrađivanje stručnjacima za pojedina tematska područja. To su bili: Marko Trogrlić (povijesno područje), Mirko Marić (Alka i franjevci), Dinka Alaupović Gjeldum i Ana-Marija Vukušić (etnološko i kulturno-antropološko područje), Velimir Borković (zemljopisne i lokalne teme), Ivan Bošković (umjetničko područje), Josip Vučković (povijesno značajne osobe) i Jakov Žižić (unutarnja i izvedbena struktura Alke). Pojedini urednici tematskih cjelina u rad su uključili i druge stručnjake pa je naposljetku u izradi pojmova sudjelovalo 27 autora. Imena autora (kao i njihov akademski status, zanimanje i mjesto zaposlenja) navedeni se u popisu suradnika na početku *Leksikona*, dok se iza svake jedinice nalaze inicijali njezina obrađivača.

U predgovoru, koji je napisao glavni urednik Stipe Botica, donosi se opis cijeloga procesa nastanka *Leksikona* te pojašnjavaju poteškoće koje su se javile pri njegovoj izradi, u prvom redu manjkava, nepotpuna i relativno nesređena dokumentacija o Alki (tekstualna i slikovna). Botica ističe da je glavni cilj *Leksikona* bio pružiti točnu i neprijepornu informaciju o Alki pri čemu se trebalo oslanjati na autentičnu povijesnu građu, voditi znanstvenim načelima te suzdržati od nepotrebnoga komentiranja i izricanja vrijednosnoga suda.

U nastavku predgovora Botica daje prikaz povijesnoga konteksta i društvenoga ozračja u kojem je nastala Sinjska alka, pri čemu posebnu pozornost pridaje onovremenom djelovanju veoma angažiranoga i utjecajnoga fra Pavla Vučkovića. Botica drži kako je za društveno ukorjenjivanje Alke ključno bilo njezino prerastanje u "običaj", čije je bitno obilježje, kako ističe, "ustaljenost i postojan način događanja i ponašanja koje se svake godine redovito izvodi". U predgovoru se urednik osvrće i na položaj Alke u različitim državnim zajednicama tijekom povijesti te prikazuje utjecaj političkih prilika i ideoloških imperativa na karakter ove viteške igre. U nastavku donosi pregled najvažnijih povijesnih izvora o Alki koji svjedoče o kontinuitetu i društvenoj ukorijenjenosti ove viteške igre, okolnostima u kojima se izvodila i njezinoj prisutnosti u različitim sferama društva (kultura, politika, mediji). Naposljetku, Botica zaključuje kako je Alka "važna i neprijeporna društvena i kulturološka činjenica i, što je najvažnije, *Alka* kao igra živi u svijesti, životu i običajima žitelja Sinja i šireg Cetinskog kraja kao aktualna, značajna (i višeznačna) neprijeporna vrijednost".

Središnji dio *Leksikona* jesu odabrane i opisane natuknice koje pokrivaju cjelokupan fenomen Alke. Izuzev opisa svih važnih aspekata Alke, u *Leksikonu* se nalaze i imena svih 25 poznatih alkarskih vojvoda, 276 alkara kopljanika, 30 alajčauša, 31 barjaktara, 13 arambaša i 7 namještača alke te godine njihova sudjelovanja u Alki. Također, donosi se i poimenični popis svih 99 poznatih slavodobitnika koji su osvajali Alku u razdoblju od 1798., otkad potječe prvi sačuvani povijesni izvor o nekom slavodobitniku, pa sve do 2014. godine.

Svojevrstan je sažetak cijeloga *Leksikona* tematska jedinica *Alka*, autorice Ana-Marije Vukušić s Instituta za etnologiju i folkloristiku. U ovoj jedinici prikazani su podrijetlo Alke i njezina povezanost s drugim srednjovjekovnim viteškim igrama. Na to se nadovezuje opis pravila Alke, ceremonijala njezine izvedbe te odora, opreme i oružja sudionika Alke. Autorica se ujedno osvrnula i na najvažnije literarne, putopisne, novinske i znanstvene radove na temu Alke prikazujući kako se razvijalo društveno značenje i rasla popularnost ove viteške igre.

U svom prilogu na kraju *Leksikona* Nenad Močanin sa stajališta turskih izvora prikazuje prilike u Sinju i Cetinskoj krajini u drugoj polovici 17. i na samom početku 18. stoljeća. Močanin se dotiče i turskoga napada na Sinj 1715., za koji ističe da se može promatrati u svjetlu želje lokalne (bosanske) osmanlijske elite za povratom područja koje su izgubili u ranijim ratovima. Sagledavajući povijesne izvore o snazi turske vojske u Bosanskom ejalatu u vrijeme napada na Sinj, Močanin zaključuje kako se brojka turskih vojnika koji su napadali Sinj 1715. kreće oko dvadeset tisuća. Na kraju Močanin s gledišta turskih izvora sagledava i korijene viteške igre Alke te upućuje na tursku igru "džilitanje", koja je bila poznata i u Cetinskoj krajini.

Šime Jurić, svojevrsni utemeljitelj znanstvenoga proučavanja Alke, u svom je kapitalnom djelu *Dokumenti i književna građa o Sinjskoj alki* iz 1988. uputio pleoaje za trijezno i strogo znanstveno pristupanje fenomenu ove viteške igre. *Leksikon Sinjske alke* slijedio je upravo spomenute smjernice Šime Jurića te je leksikološkoj obradi fenomena Alke pristupio u skladu sa znanstvenim standardima i idealima te bez izricanja političkih i vrijednosnih ocjena. Nažalost, ni u današnje vrijeme radovi i publikacije o Alki nisu lišeni nepotrebne politizacije i s tim povezane ideološke

ostraćenosti, što je ovaj *Leksikon* uspješno izbjegao usredotočivši se isključivo na predočavanje fenomena Alke u svim njezinim aspektima i pojavnostima. Upravo zbog spomenutoga ovaj je *Leksikon*, i unatoč svim objektivnim slabostima, vrijedan leksikološki doprinos višestoljetnom procesu istraživanja i objašnjavanja fenomena Sinjske alke.

Jakov Žižić